

Handboek

CULTURE →
← **GUIDES**

deli
kAc
nate

Culture Guides

- 1 Inleiding**
- 4 Samenvatting**
 - Doel van het project
 - Samenwerkingspartners en werkwijze
 - Resultaten
 - Toekomstperspectief
- 10 Introductie**
 - De Europese context
 - Aanleiding
- 16 De Culture Guide**
 - Een profielschets
 - Rol en werkzaamheden
 - Begeleiding en randvoorwaarden
- 18 Werkwijze en aanpak**
 - Doelgroepen – eindgebruikers
 - Instellingen
 - Werving vrijwilligers
 - Training
 - Pilotprojecten en lokale teams
 - Begeleidende randvoorwaarden
 - Training internationaal
- 23 Activiteiten, resultaten en effecten**
- 24 Aanbevelingen**
- 26 Uitdagingen voor de toekomst**
- 28 De partners**
- 32 Bijlage**

Samenvatting van de bevindingen van de partnerorganisaties

Inleiding

Het Landelijk Kenniscentrum Cultuur-educatie en Amateurkunst (LKCA) nam in de periode 2013-2015 deel aan het Europese project *Culture Guides*, samen met partners uit Denemarken, Verenigd Koninkrijk, Slovenië en Hongarije. Het project maakte onderdeel uit van het Grundtvig Lifelong Learning Programme van de Europese Commissie.

Deelnemende organisaties:

- Kulturelle Samråd i Danmark (KSD), Denemarken
- Interfolk (IF), Denemarken
- Landelijk Kennisinstituut Cultuur-educatie en Amateurkunst (LKCA), Nederland
- Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (JSKD), Slovenië
- Magyar Népfokiskolai Társaság (MNT), Hongarije
- Voluntary Arts (VA), Verenigd Koninkrijk

Doel van het project was de realisatie van een Europees kader voor de werving, training en coördinatie van de *culture guide*, de culturele vrijwilliger. Deze vrij-

williger ondersteunt en stimuleert als gids de deelname van kwetsbare burgers in de samenleving aan kunstzinnige en culturele activiteiten, als toeschouwer en ook als actieve deelnemer.

Dit Handboek biedt handreikingen voor instellingen die aan de slag willen met de inzet van vrijwilligers op het terrein van de (actieve) cultuurparticipatie voor kwetsbare groepen: kaders, profielen en een weergave van ervaringen van het Europees project.

Om de bruikbaarheid van het handboek voor Nederland zo optimaal mogelijk te maken, hebben we een bewerking van de oorspronkelijke Engelstalige versie gemaakt. De focus ligt daarbij op de projecten die in Nederland plaatsvonden en waarvan er een aantal inmiddels ook duurzaam blijken!

De ervaringen van onze partnerorganisaties zijn in de bijlage gebundeld opgenomen. Zo ontstaat zowel een helder beeld van de Nederlandse aanpak, alsmede de relatie van die aanpak tot die van de andere partners.

*Ingrid Docter,
Hans Noijens*

Samenvatting

Samenvatting

Doel van het project

motivatie voor het LKCA

De motivatie voor het LKCA om deel te nemen aan het Europese project Culture Guide was meerledig;

- het project biedt kansen om impulsen te geven aan cultuurparticipatie bij kwetsbare groepen
- het project sluit aan bij een aantal al bestaande projecten van het LKCA (ouderenparticipatie, kunst onbeperkt)
- het project biedt de mogelijkheid om te onderzoeken hoe vrijwilligerswerk ingezet kan worden bij de verbinding van de cultuursector met het sociale domein.

We hebben een aantal pilotprojecten uitgevoerd en daar verschillende aanpakken uitgetoet. Dat was leerzaam. Daarnaast was de internationale uitwisseling met de partnerlanden inspirerend, confronterend en gaf stof tot nadenken.

Het project behelst de werving, toerusting en specifieke inzet van de vrijwilliger.

De vrijwilliger wordt zodanig toegerust dat hij ingezet kan worden, bij het helpen en stimuleren van kwetsbare burgers om deel te nemen aan cultuurparticipatie. Dat kan receptieve en/of actieve cultuurparticipatie zijn. Daarnaast vraagt de context van de *cultural guide* om een lokaal netwerk van cultuuraanbieders, welzijns- en zorginstellingen en vrijwilligerscentrales. Belangrijke ingrediënten om het initiatief een duurzaam karakter te geven.

Samenwerkingspartners en werkwijze

Na oriënterende gesprekken met NOV (Nederlandse Organisatie Vrijwilligersinzet), Special Arts (kenniscentrum voor professionals die werken met en voor mensen met een beperking) en het Leger des Heils, hebben we partners voor het project gevraagd uit zorg, welzijn en cultuur; partners die allen reeds met vrijwilligers werkten. De motivaties van die instellingen om aan *Culture Guide* deel te nemen zijn uiteenlopend: men wil een impuls aan de vrijwilligersinzet geven, òf kunstzinnige activiteiten voortzetten die in het gedrang zijn gekomen door het

ontslag van professionele kunstenaars òf men wil met het eigen aanbod nieuwe of moeilijk bereikbare doelgroepen beter bereiken.

In alle gevallen wordt de vrijwilliger op zijn nieuwe taak toegerust door middel van een gerichte training. De inhoud van die training wordt ingevuld door de vrijwilligersbegeleider van de instelling in samenspraak met de LKCA-medewerker en bevat onderwerpen als de omgang met kwetsbare doelgroepen en het ontwikkelen van creatieve en artistieke activiteiten voor kwetsbare groepen. Kunstenaars, experts op het terrein van vrijwilligerswerk en deskundigen in lokale zorg & welzijn verzorgen de training die wordt bekostigd uit de Europese projectsubsidie.

Daarna gaan de *culture guides* zelf aan de slag, onder begeleiding van de vrijwilligerscoördinator en in sommige gevallen ook nog van een kunstenaar. *Culture guides* bij Amsta (verpleeghuis voor dementerenden in Amsterdam) voeren eenvoudige creatieve en activiteiten uit met de bewoners; bij Kwintes in Lelystad (dagopvang voor mensen met een psychische beperking) hebben ze met elkaar toegewerkt naar een expositie rond-

om het thema waanzin. De vervolgstap is dat de deelnemers die met de pilot hebben meegedaan zelf de rol van *culture guide* op zich gaan nemen. Zij gaan bezoekers van het dagcentrum betrekken bij een nieuw te starten kunstzinnig project daarbij ondersteund door het plaatselijk kunstencentrum. In Drenthe weet de *culture guide* van het Drentsch Archief contact te leggen met een provinciale zorgaanbieder voor kwetsbare ouderen en het aanbod van het archief in te richten naar de wensen van bewoners van verschillende verzorgingstehuizen. In Arnhem en Nijmegen worden na de training geen verdere activiteiten door de *culture guides* ontwikkeld. Daar wordt tegelijkertijd met dit project ook al langs andere wegen naar manieren gezocht om nieuwe en kwetsbare groepen te bereiken; dat neemt de urgentie weg van het optuigen en inrichten van een nieuwe inzet van vrijwilligers.

Resultaten

nationaal en internationaal

Bij de drie instellingen waar de *culture guide* daadwerkelijk aan de slag is gegaan zijn de betrokkenen enthousiast

- de kwetsbare groepen met de nieuw geboden mogelijkheden om creatieve en artistieke activiteiten te ondernemen,
- de vrijwilligers met de uitbreiding van hun rol en verantwoordelijkheid,
- de instellingen / coördinatoren met het beter kunnen bereiken en/of bedienen van kwetsbare groepen.

De successen hebben alles te maken met de gedrevenheid van instellingscoördinatoren, het enthousiasme en de daadkracht van vrijwilligers en met een soepel samenspel tussen deze twee. Daar waar de coördinator de vrijwilliger een duidelijk kader biedt, hem weet toe te rusten op zijn taak en vervolgens de ruimte en ondersteuning biedt om werkzaamheden in te vullen, kan kwaliteit van (samen)werk(ing) ontstaan. Niet zozeer een nieuw inzicht, wel een nieuwe en mooie toepassing van dat inzicht!

De resultaten van de Europese samenwerkingspartners zijn met uitzondering van Verenigd Koninkrijk lastig vergelijkbaar. In Hongarije wordt de vrijwilliger – *culture guide* gezien als een luxe: burgers die geen werkzaam leven leiden zijn op de eerste plaats bezig met hun levensonderhoud en zien ‘vrijwilliger zijn’ daarbij

als een obstakel. Slovenië kent vooral veel jonge *culture guides* die het werken als vrijwilliger aangrepen om hun vaardigheden te ontwikkelen en hun netwerk uit te breiden – gericht op het vinden van een baan; de toegevoegde waarde die ze zouden kunnen vervullen voor een instelling voor kwetsbare groepen, wordt door lokale instellingscoördinatoren niet altijd goed onderkend en in sommige gevallen als bedreigend ervaren.

In Denemarken wordt de *culture guide* ingezet om cultuureducatie in het primair onderwijs te faciliteren, vooral in een dienende rol; dat levert vooral een interessante verbinding op tussen de lokale cultuurraden, erfgoedorganisaties en het onderwijs. Daar valt in de toekomst nog meer winst te behalen.

In het Verenigd Koninkrijk wordt veel werk gemaakt van de lokale netwerken – samenwerkingsverbanden tussen cultuuraanbieders, welzijnsinstellingen en vrijwilligersorganisaties. Stevige wervingscampagnes, goede inzet van media en een flinke inzet van Voluntary Arts (geholpen door extra geworven financiële middelen) hebben gezorgd voor een goede basis en bieden perspectieven voor de toekomst.

Toekomstperspectief

In Nederland zijn de ambities van de instellingen en vooral de gedrevenheid van coördinatoren om de inzet van de *culture guide* voort te zetten en uit te breiden groot. Het succes smaakt naar meer. Er is een noodzaak en behoefte om kwetsbare mensen te bereiken en in contact te brengen met cultuurparticipatie. Het documenteren van de mooie resultaten in de vorm van geschreven of beeldmateriaal helpt zeker om directies ervan te overtuigen dat het zinvol is te investeren in deze specifieke inzet van vrijwilligers. En toch is het daarmee nog niet gebeurd... Het vrijmaken van middelen voor de toerusting van potentiële *culture guides* middels trainingen en een goede begeleiding is nog geen vanzelfsprekendheid. Daarvoor is de bekendheid, het effect en de toegevoegde waarde van deze nieuwe speler in het culturele veld nog te klein. Door een goede positionering, profilering en een structurele aanpak van toerusting, training en werving van de *culture guide* kan deze een substantiële en onderscheidende rol gaan vervullen voor instellingen in het sociale domein. Musea, verpleeghuizen, centra voor de kunsten, zorg- en culturele instellingen kunnen

met behulp van de inzet van de *culture guide* de cultuurparticipatie voor kwetsbare burgers belangrijke impulsen geven. Het LKCA gaat zich daar de komende tijd, samen met partnerorganisaties, voor inspannen!

A collection of colorful, hand-painted ceramic items, including a doll and various vessels, displayed together. The items feature vibrant floral and abstract designs in red, blue, green, and pink. The doll in the foreground is wearing a red dress with white polka dots and pink flowers. The vessels include a white cup with blue and pink flowers, a black cup with a white band, and a white cup with a red and blue floral pattern. The background shows more colorful items, including a red and white striped one.

Introductie

Introductie

Kunst en cultuur beschikken over eigenschappen die raken aan belangrijke fundamenteën zoals zingeving, cohesie, emancipatie. Maar niet voor iedereen is meedoen aan kunst en cultuur een vanzelfsprekendheid. Juist kwetsbare groepen in de maatschappij hebben niet altijd direct toegang tot kunst en cultuur. En dat is jammer. Want cultuurparticipatie kan bijdragen aan welzijn en welbevinden en beweging brengen in onderwerpen als isolement, slechte gezondheid, een laag zelfbeeld en depressie. Met de inzet van cultuurparticipatie worden er voor kwetsbare groepen nieuwe impulsen gegeven aan het aangaan en versterken van relaties met anderen in de samenleving. En zo kunnen er nieuwe perspectieven op het leven ontstaan.

Om die reden is het belangrijk dat alle inwoners van de EU de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan kunst en cultuur, maar op dit moment is dat niet het geval. Kwetsbare groepen zoals ouderen, gehandicapten, minderheden en migranten zijn weinig betrokken bij kunst en cultuur. Hiervoor zijn veel verklaringen te vinden

en te beschrijven, maar op dit moment is het belangrijk om actie te ondernemen.

Het is van belang dat culturele organisaties en organisaties uit de sectoren welzijn en zorg de handen ineen slaan om deze groepen te bereiken en te stimuleren. Door op lokaal niveau nieuwe samenwerkingsverbanden aan te gaan, kunnen organisaties een kader scheppen voor vrijwilligers, waarin ze hun passie voor kunst en cultuur op een toegankelijke manier kunnen overbrengen op kwetsbare groepen.

Het *Culture Guide* project gebruikt het idee van "burger-helpt-burger". Daarmee wordt een kader gecreëerd waarbij de vrijwilliger, de *culture guide*, op lokaal niveau fungeert als mentor of gids voor kwetsbare groepen. Hij leidt de kwetsbare groepen toe naar het aanbod van kunst en cultuur in hun omgeving, daarbij ondersteund door plaatselijke projectteams van de belanghebbende organisaties. Het toeleiden kan gaan over het bezoeken van professioneel aanbod, zoals theater- of dansvoorstellingen, tentoonstellingen, musea en activiteiten gerelateerd aan cultureel erfgoed. Het kan ook gaan om actieve deelname. En dan spreken we over

kunstbeoefening bij activiteiten van koren, theatergroepen, muziek- en dansgroepen of in de vorm van storytelling.

Het *Culture Guide* project gaat uit van de overtuiging dat de inzet van goed toegeruste vrijwilligers, met de ondersteuning van partners in belanghebbende organisaties een duurzaam middel kan zijn om verschillende vormen van cultuurparticipatie tot stand te brengen.

De Europese context

De landen die betrokken zijn bij dit project hebben als een van de belangrijkste doelstellingen van hun culturele beleid om kunst en cultuur te stimuleren bij de gehele bevolking. Tegelijkertijd ervaren deze landen vaak het probleem van grote groepen non-users, vooral onder kwetsbare groepen.

EU-landen moeten nieuwe wegen vinden om het aspect van de civil-society te betrekken bij vrijwilligersorganisaties op het gebied van cultuurparticipatie. Want een groot aantal culturele en educatieve verenigingen en instellingen bieden activiteiten aan waar slechts 20 tot 30 procent van de samenleving aan deel-

neemt. In Europa is de sector cultuurparticipatie naast amateursport het grootste qua vrijwilligerswerk. Veel Europese landen erkennen nut en noodzaak om vrijwilligersverenigingen en vrijwilligers te betrekken bij deze uitdaging. Het uitgangspunt is om een 'duurzame cultuur' tot stand te brengen, een sociale maatschappij waar burgers elkaar helpen op een humane en verbindende wijze

Dezelfde boodschap was kenmerkend voor belangrijk EU-beleid in de afgelopen vijftien jaar. Het 'Memorandum on Lifelong Learning' dat de Europese Commissie in 2000 presenteerde en de herziene mededeling 'Making a European Area of Lifelong Learning a Reality' uit 2001, benadrukten dat actief burgerschap, sociale integratie, culturele cohesie en persoonlijke ontwikkeling tot de belangrijkste doelen van *lifelong learning* behoorden. Bovendien riep de EU 2010 uit tot het Europees Jaar van de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting, 2011 tot het jaar van het vrijwilligerswerk, 2012 tot het Europees Jaar van actief ouder worden en solidariteit tussen generaties en 2013 als het Europees Jaar van de Burger.

Aanleiding

Moderne welvaartsstaten hebben als belangrijke doelstelling om de vrije en gelijke toegang tot kunst en cultuur voor iedereen te garanderen, omdat de ervaring van kunst en cultuur mensen kan verlevendigen, verlichten en hun leven kan veranderen. Kunst en cultuur hebben positieve uitwerkingen op zowel het individu als in de samenleving.

Bij KSD in Denemarken constateerden we een behoefte om de toegang tot kunst en cultuur voor kwetsbare groepen in de maatschappij te vergemakkelijken. Volgens ons was het meest geschikte middel om aan deze behoefte te voldoen en tegelijkertijd culturele duurzaamheid te bevorderen, gebaseerd op de idee van ‘people helping people’. De overheid en gemeenten kunnen dergelijke initiatieven ondersteunen, maar ze kunnen het niet alleen – ze zijn afhankelijk van vrijwilligers.

Een onderzoek van het Deense Ministerie voor Cultuur ‘The Cultural Habits of the Danes 2012’ vormde het startpunt. Een van de conclusies uit dit onderzoek was dat de Deense bevolking vrijwel nooit het theater of concerten bezoekt, boeken leest

of naar kunsttentoonstellingen gaat. Verschillende redenen werden hiervoor aangegeven, waaronder het hebben van andere prioriteiten en interesses, het ontbreken van plaatselijk aanbod en financiële middelen en culturele barrières.

Ook de cultuurparticipatie van immigranten en vluchtelingen werd in kaart gebracht in het onderzoek. De geringe culturele consumptie van immigranten en vluchtelingen heeft geleid tot een groep vrijwilligers in Kopenhagen die een aantal vrijwillige cultuurgidsen wilden opleiden met de ambitie:

- om kinderen (en hun families) uit sociale huurwoningwijken van Kopenhagen bekend te maken met culturele activiteiten (musea, theaters, film etc.) – als publiek en als deelnemers;
- om uitsluiting te voorkomen en te zorgen voor gelijke toegang tot culturele activiteiten door de kloof tussen de bewoners en de culturele instellingen te overbruggen;
- ervoor te zorgen dat culturele instellingen en verenigingen een nieuw publiek ontmoetten en nieuwe tentoonstellingen/activiteiten ontwikkelden die tegemoetkwamen aan

hun interesses en behoeftes.

Het onderzoek van het Ministerie van Cultuur en het Culture Guide project in Kopenhagen was voor KSD aanleiding om een Culture Guide model te lanceren, waarbij werd onderzocht of het mogelijk zou zijn om vrijwilligers –zelf sterk betrokken bij kunstzinnige en culturele activiteiten – voor lokale instellingen in te zetten om cultuur toegankelijk te maken voor iedereen. Dit idee werd zowel een Deens als Europees project.

In samenwerking met Europese partners kreeg de KSD fondsen voor een EU Grundtvig multilateraal project dat zich zou richten op het onderzoeken van methoden die de betrokkenheid van kwetsbare groepen bij kunst en cultuur versterken. De zes projectpartners zijn partners uit Denemarken, Nederland, Slovenië, Hongarije en het Verenigd Koninkrijk. Vanuit de centrale gedachte heeft elke partner volgens eigen inzicht en afgestemd op mogelijkheden en behoeften in eigen land het Culture Guide project uitgevoerd.

Alle voorbeelden en ervaringen zijn te lezen in dit Handboek en we hopen dat ze

een inspiratie vormen voor andere mensen, organisaties en landen binnen de Europese Unie om vrije en gelijke toegang tot kunst en cultuur te bieden voor alle inwoners.

Bente von Schindel
general secretary
Kopenhagen, Mei 2015

De Culture Guide

De Culture Guide

Een profielschets

Het speelveld van de *culture guide* is de cultuurparticipatie. Maar het veld van waaruit hij of zij werkzaam is kan net zo goed die van de zorg, welzijn, erfgoed zijn. Naast het werk van de professional vervult de vrijwilliger een rol van grote toegevoegde waarde. En zeker daar waar door bezuinigingen minder professionals beschikbaar zijn, kan die rol toenemen in belang. Het is niet de bedoeling dat de vrijwilliger de artistieke professional vervangt, het gaat altijd om een aanvullende rol.

Bij het reeds bestaande werk van een vrijwilliger, heeft de *culture guide* specifieke taken en rollen te vervullen. Van hem worden andersoortige en soms ook meer werkzaamheden verwacht dan van de 'gewone' vrijwilliger. De kern van het project bestond erin die taken en rollen uit te proberen en te kijken naar de (rand)voorwaarden en begeleiding die er nodig zijn om de *culture guide* zijn werk goed te kunnen laten doen. Het creëren van de randvoorwaarden en het zorgen voor een goede begeleiding is een taak van de instelling.

De omschrijving van het profiel van de culture guide die we hebben opgesteld naar aanleiding van de verschillende ervaringen.

De *Culture Guide*:

- heeft kennis van en enthousiasme over kunst en cultuur en is bij voorkeur zelf een actief beoefenaar
- is in staat om kennis en enthousiasme over te dragen, heeft overtuigingskracht
- heeft kennis van en affiniteit met de eindgebruiker, is sensitief en weet signalen van de eindgebruiker te vertalen naar een behoefte
- is in staat om gebruik te maken van de (lokale) infrastructuur van cultuur-aanbod, welzijn en zorg
- beschikt over het vermogen om kunst-aanbod op maat te (laten) maken zodat het aansluit bij de behoefte
- beschikt over de denk- en daadkracht om ideeën en plannen te vertalen naar acties
- is coöperatief, zelfstandig, flexibel, nieuwsgierig en leerbaar

Deze kwaliteiten zijn met uitzondering van de eerste en de vijfde misschien niet eens zo specifiek, maar ze vormen een mooi palet waarmee de *culture guide* zijn werk

kan uitvoeren. In het project zijn de *culture guides* op een aantal aspecten getraind; vooral het vertrouwd raken met de lokale infrastructuur, het vormgeven van activiteiten en het (beter) leren kennen en begrijpen van de specifieke doelgroepen waren onderwerp van de trainingen.

Rol en werkzaamheden

De *culture guide* vervult een sleutelrol tussen de instelling, de aanbieder (van kunstzinnige en culturele activiteiten) en de (beoogde) eindgebruiker. Vanuit de faciliteiten van de instelling onderzoekt hij de mogelijkheden en behoeften van de eindgebruiker, inventariseert hij het aanbod van aanbieders en probeert zo tot een match te komen. De *culture guide* neemt hierbij de rol van **verbinder**.

In Amsterdam (Amsta) en Lelystad (Kwintess) deed zich de situatie voor dat kunstenaars bij de zorginstelling weg-bezuinigd werden; de *culture guide* heeft zich daar onder begeleiding van een professioneel kunstenaar bekwaamd in creatieve methodieken zodat hij zelf creatieve en kunstzinnige activiteiten kon uitvoeren met demente bejaarden dan

wel mensen met een psychische beperking. De *culture guide* is hierbij niet alleen de verbinder, hij is ook de **uitvoerder**.

In Arnhem (Kunstbedrijf Arnhem), Nijmegen (De Lindenberg) en Drenthe (Drents Archief) wilde men meer en beter kwetsbare doelgroepen bereiken: de oudere met een zorgbehoefte of de eenzame oudere. Met name voor de zoektocht naar de eenzame oudere moeten de *culture guide* (en ook zijn instelling) goed weten met welke maatschappelijke instellingen samen te werken en afspraken te maken. De *culture guide* neemt hierbij naast de rol van verbinder ook de rol in van **scout**.

Begeleiding en randvoorwaarden

Veel organisaties die met vrijwilligers werken hebben wel een handleiding en/of een overeenkomst opgesteld met daarin rechten en plichten van de vrijwilliger. Ook de organisaties die met het *Culture Guide* project aan de slag wilden, kenden dergelijke uitgaven. Voluntary Arts stelde speciaal een uitgebreid handboek op waarin rechten en plichten van de *culture guide* geformuleerd staan.

De *culture guide* werd de (interne) training aangeboden; daarnaast bood het programma diverse uitwisselingsmogelijkheden en gingen vrijwilligers mee naar partnerbijeenkomsten en trainingen in Slovenië en Hongarije. De begeleiding van de *culture guide* op de werkvloer werd overgelaten aan de instellingscoördinator, soms in samenspraak met een kunstenaar. Hoewel het een extra inspanning vergde van de instelling, verliep dat in zijn algemeenheid goed en wisten vrijwilligers goed waar ze aan toe waren en wat er van hen verwacht werd.

Werkwijze en aanpak

Doelgroepen - eindgebruikers

Het LKCA heeft eerst een aantal type eindgebruikers benoemd die voor het grootste deel al in beeld waren door andere en eerdere projecten. Mensen met een beperking, dementerende ouderen, mensen met een psychische stoornis en (eenzame) ouderen maken deel uit van de kwetsbare groepen waar het LKCA zich ook voor inzet.

De Poolse arbeidsimmigranten vormden een nieuwe groep; de actualiteit van

Europa waarbij vrij verkeer voor arbeid mogelijk is voor inwoners van al haar lidstaten levert in Nederland een grote gemeenschap van o.a. Poolse arbeiders op die vaak weinig integreren in de lokale samenleving. De gecombineerde Europese en Nederlandse impact van het onderwerp en de geringe ervaring met het onderwerp, maakten deze doelgroep tot een uitdagende zoektocht.

Instellingen

Vervolgens zijn we op zoek gegaan naar organisaties en instellingen die bekend waren met deze doelgroepen, die ervaring hadden met de inzet van vrijwilligers en bij wie we een urgentie of belang vermoedden om vrijwilligerswerk een nieuwe impuls of invulling te geven. We wilden hen een actieve rol in het project geven en hen vragen een pilot te draaien. Zo zaten bij de eerste bijeenkomst aan tafel:

- Leger des Heils (kwetsbare burgers)
- Special Arts (mensen met een beperking)
- Kunstbedrijf Arnhem (ouderenparticipatie)*
- De Lindenbergh Nijmegen (participatie mensen met een beperking)*

- KC-Drenthe (ouderenparticipatie)*
- Amsta (dementerende bejaarden)*
- Kwintes (mensen met een psychiatrische stoornis)*
- NOV (vrijwilligers)

Alleen van de Poolse arbeidsmigranten vonden we geen vertegenwoordigende partij. Uiteindelijk kwamen we daarvoor bij een uitzendorganisatie in Brabant terecht die ons in contact wist te brengen met een vrijwilliger die enigszins bekend was met de lokale Poolse gemeenschap; een lokaal kunstencentrum leek geïnteresseerd om aanbod te maken. Maar omdat vrijwilliger en kunstencentrum moeilijk op één lijn te brengen waren, direct contact met een sleutelfiguur binnen de Poolse lokale gemeenschap niet tot stand kwam en we daardoor geen zicht kregen op behoeften, hebben we dit traject voortijdig beëindigd.

Uiteindelijk zagen de met een asterisk (*) gemarkeerde instellingen een belang voor zich om deel te nemen aan het project. Het Leger des Heils en NOV zeiden ondersteuning toe bij de zoektocht naar vrijwilligers; het idee was om te komen tot samenwerking met lokale vrijwilligerscentrales. KC-Drenthe nam de rol op van

bemiddelaar en benaderde een aantal musea in de provincie die wilden deelnemen aan het project en faciliteerde trainingen.

Werving vrijwilligers

De *Culture Guide* vrijwilligers in Nederland werden in alle gevallen gerekruteerd door de instellingen zelf; die werven belangstellenden uit hun eigen vrijwilligersbestand om als *culture guide* te gaan functioneren of klopten in sommige gevallen aan bij de plaatselijke vrijwilligerscentrale. Bij Kwintes was er een mooie omschakeling waarbij deelnemers andere mensen uit de dagopvang stimuleerden om mee te werken aan het project en zo uiteindelijk zelf de rol van *culture guide* vervulden.

Training

Daar waar in andere partnerlanden één centrale training werd aangeboden voor alle *culture guides* gezamenlijk, kozen we er in Nederland voor om verschillende trainingen te maken en af te stemmen op de behoefte van de deelnemende

De betrokkenheid van vrijwilligers wordt op het gebied van kunst en cultuur, gezondheid en zorg, sport en de leefomgeving steeds belangrijker. De introductie van de participatiemaatschappij en het begrip actieve burgerschap door de Nederlandse regering in 2014 illustreert de waarde die ze hecht aan de zelfredzaamheid van de burger.

instellingen. Zo werden vier verschillende trainingstrajecten ingezet. In de trainingen kwamen de volgende onderwerpen aan de orde:

- de ethiek van het vrijwilligerswerk
- motivaties van organisaties en vrijwilligers
- de relatie tussen de leef- en de systeemwereld
- de benadering en omgang met kwetsbare doelgroepen
- de benadering en inzet van lokale zorg- en welzijnsnetwerken
- de inzet van kunst en cultuur om drempels te verlagen en deel te nemen aan de lokale gemeenschap
- de ontwikkeling van creatieve en artistieke activiteiten voor kwetsbare groepen
- de praktische plannen voor het *Culture Guide* pilotproject

Bij de training werden kunstenaars, experts op het terrein van vrijwilligerswerk en deskundigen in lokale zorg & welzijn ingezet.

De trainingen waarbij de kunstenaars betrokken waren (bij Kwintes en Amsta) namen meerdere dagen in beslag. De kunstenaars ondersteunden de vrij-

willigers op twee niveaus:

- ze hielpen de vrijwilligers bij de ontwikkeling van kunstvormen die voor de specifieke doelgroep goed werken
- ze leerden de vrijwilligers de 'do's en don'ts' van het werken met mensen met dementie, psychiatrische en psychische stoornissen

De vrijwilligers ervoeren de inzet van de kunstenaars als een extra en toegevoegde kwaliteit van de cursus.

Pilotprojecten en lokale teams

Na de trainingen werden door de instellingen samen met de *culture guides* plannen gemaakt voor de pilotprojecten en het betrekken van lokale samenwerkingspartners. In de pilots gingen vrijwilligers aan de slag: in gesprek en aan het werk met de eindgebruikers, in gesprek met welzijnsorganisaties en aanbieders, ontwikkelden nieuw aanbod, produceerden communicatiemateriaal. Zo ontstonden lokale samenwerking met een kunstencentrum (Lelystad) of met een regionale zorgaanbieder (Drenthe):

‘Petticoat en minirok’ is een sociale geschiedenis project gericht op de jaren ‘50 en ‘60 voor de oudere leden van de gemeenschap in Drenthe. We willen de herinneringen triggeren met voorwerpen uit die periode (foto’s, films, advertenties in kranten). We wilden dit programma buiten het Drentsch archief aanbieden. De culture guide heeft contact gezocht met Interzorg Noord-Nederland, die in Drenthe woningen, zorg en andere diensten biedt aan ouderen met speciale behoeften. Interzorg reageerde enthousiast, ze waren verrast dat we hen benaderden, in plaats van andersom. Eind juli en augustus bracht de kunstenaar en de culture guide ‘Petticoat en minirok’ naar alle instellingen, waaronder Nieuw Graswijk, Assen (vroegge stadia van dementie) en Hendrik Kok, Rolde (visuele beperkingen).”

Bij Amsta richtte de inzet van de vrijwilliger zich op de ontwikkeling van activiteiten met de dementerende ouderen; daar was men al vroegtijdig bezig met het overdraagbaar maken van het project zodat het in de toekomst ook op andere locaties een plek zou kunnen vinden.

Bij de kunstencentra in Nijmegen en Arnhem werd het project *Culture Guide* vooral gebruikt om intern de aandacht te vestigen op de inzet van vrijwilligers; de

instellingen verkeerden in ‘zwaar weer’ en hadden andere urgenties dan de toerusting en inzet van vrijwilligers, zo bleek in de loop van het project.

Begeleiding en randvoorwaarden

Goede aansturing en begeleiding van de vrijwilligers bij de pilotprojecten is een noodzaak; daarin vervulde een instellingsmanager een rol terwijl ook het LKCA daarin ondersteuning bood. De duur van de pilots was zes maanden en een belangrijk deel van die tijd werd besteed aan de ontwikkeling van een goede werkwijze, het zoeken en afstemmen met samenwerkende partners en het bepalen van de taken voor de *culture guide*.

Training internationaal

De resultaten en bevindingen van de pilotprojecten in de verschillende landen werden gedeeld en verder ontwikkeld tijdens een trainingsweek in Slovenië. *Culture guides* en managers van instellingen deelden er hun ervaringen en ontwikkelden zo nieuwe inzichten. Ook werkten we aan strategieën om het project verder uit te kunnen bouwen en om de

culture guide te verduurzamen en een vaste plaats bij instellingen te geven.

Activiteiten, resultaten en effecten

De geselecteerde activiteiten konden actief (zoals het deelnemen aan een workshop of optreden) of receptief (bezoek aan een galerie of professionele voorstelling) zijn. Activiteiten werden uitgekozen op basis van de geschiktheid voor de specifieke doelgroep waar de vrijwilligers mee werkten en op basis van de plaatselijke beschikbaarheid.

In Nederland waren de *Culture Guide*-activiteiten onder andere:

- Drenthe: voor kwetsbare ouderen werd door het Drentsch Archief speciale rondleidingen georganiseerd; hierbij werd de deelnemers gevraagd om hun eigen levensverhalen op te schrijven zodat ze aan het archief toegevoegd konden worden. Daarna ontwikkelde het Drentsch Archief aanbod om buiten het Archief aan te bieden bij zorginstellingen.

- Amsterdam: een keer per maand werkten de *culture guides* individueel met dementerende ouderen in een verzorgingstehuis (Amsta), waar ze met behulp van materialen kleine kunstwerken maakten aan een 'wondertafel'.
- In Lelystad werkte een groep met psychiatrische problemen onder begeleiding van een kunstenaar en een ervaringsexpert als *culture guides* aan een installatie voor muziek, beeldende kunst en theater; die werden uiteindelijk op twee festivals gepresenteerd.

Het was belangrijk om informatie over de impact van het project te verzamelen en vast te leggen, om terug te kunnen koppelen naar de geldschieters en ervaringen te bundelen tot materiaal dat verspreid kan worden om het verder uitzetten van het Culture Guide project te vergemakkelijken. Verbeelding is een krachtig instrument om mensen sterker te maken en ze andere verwachtingen en ervaringen te bieden. Het werk van de *culture guides* had een positief effect op de eindgebruikers en gaf ze handvatten om deel te nemen aan hun sociale omgeving. Daarnaast was het voor de doelgroep dementerende

ouderen vooral een bijzonder moment van aandacht en vrolijkheid.

Het project heeft in veel gevallen een blijvend effect gehad op de betrokkenen; van de eindgebruikers en de *culture guides*, de plaatselijke teams en de partnerorganisaties tot de lokale gemeenschappen waar de projecten werden uitgevoerd.

Aanbevelingen

1. Voor het opzetten van een pilot moet je als instelling minimaal 6 maanden uittrekken. Het bekend raken met de materie en de werkwijze, het contact leggen met lokale aanbieders en/of instellingen, het werven van vrijwilligers, het toerusten en trainen tot *culture guide*, het uiteindelijke pilotwerk, de begeleiding van de *culture guides*, de verslaglegging en documentering zijn de belangrijkste onderdelen en taken voor de instelling.
2. De meest succesvolle *Culture Guide* projecten werden ondersteund door een manager/vrijwilligerscoördinator met een sterke motivatie om kunstzinnige activiteiten bij de doelgroep te brengen.

Het vermogen om daar binnen een instelling de ruimte voor te maken en/of te verwerven is onderscheidend; voor het welslagen van *culture guide* activiteiten zijn deze eigenschappen onontbeerlijk.

3. Voor de werving van potentiële *culture guides* is het handig om gebruik te maken van een profiel en takenlijst; daarnaast is het goed om in het vooruitzicht te stellen dat vrijwilligers goed toegerust zullen worden op hun taak, dat er een goede begeleiding is en ook dat er ruimte is voor eigen initiatief.
4. Betrek de *culture guide* bij het bepalen van de randvoorwaarden voor het project (locaties, onderwerpen, doelgroep, tijd-pad). Zorg ervoor dat het project doelgerichtheid heeft, voortgang houdt en een tijdpad kent; zelf zijn vrijwilligers niet altijd in staat de juiste beslissingen te nemen over deze kwesties.
5. Informeer de *culture guide* aan het begin van het project over zijn rol, wat er van hem wordt verwacht op gebied van beschikbaarheid, inzet en afspraken en wat de praktische overwegingen zijn ten aanzien van veiligheid en gezondheid, persoonlijke grenzen en het melden

van incidenten.

6. Betrek bij de training van de vrijwilligers verschillende professionele kwaliteiten: die van kunstenaars, die van welzijnswerkers, die van zorgverleners; maak het schrijven van een projectopzet eventueel tot inhoud van de training. Een groep van 3 à 6 vrijwilligers biedt de mogelijkheid om zowel individueel te werken als groepsopdrachten te laten maken.

7. Zorg ervoor dat de afstemming tussen betrokkenen, de *culture guides*, aanbieders en instellingen goed en regelmatig verloopt zodat interesse, betrokkenheid en eigenaarschap kan groeien.

8. De vervanging van betaalde professionals door vrijwilligers ligt gevoelig; zorg ervoor dat de rol van de vrijwilliger complementair is en voorkom de beeldvorming waarbij de *culture guide* als vervanger van de artistieke professional gezien wordt.

9. Sommige van de eindgebruikers hadden behoefte aan een duidelijk doel; een resultaat om naar toe te werken. Zo was de psychiatrische groep enthousiast

over het werken naar een publieke presentatie en een festival toe.

10. De rol van de *culture guide* sluit goed aan bij de gedachte van de participatie maatschappij waarbij burgers rollen overnemen. De inzet van vrijwilligers voor de organisatie en uitvoering van kunstzinnige activiteiten voor kwetsbare groepen zoals immigranten, ouderen, mensen met een beperking, vluchtelingen past daar goed bij. Dat kan ook bij media aandacht genereren waarbij de rol van de vrijwilliger in relatie tot die van de professional een aantrekkelijk onderwerp is; er kleven immers allerlei gevoelheden aan. Gebruik de media om het project onder de aandacht te brengen maar denk goed na over wat je wilt melden over de inzet van vrijwilligers cq. professionele kunstenaar.

Uitdagingen voor de toekomst

De betrokkenheid van vrijwilligers wordt op het gebied van kunst en cultuur, gezondheid en zorg, sport en de leefomgeving

steeds belangrijker. De introductie van de participatiemaatschappij en het begrip actieve burgerschap door de Nederlandse regering in 2014 illustreert de waarde die ze hecht aan de zelfredzaamheid van de burger.

Tegelijkertijd groeit in deze huidige samenleving het aantal kwetsbare mensen met behoefte aan steun snel. Het vergt extra inzet om te voorkomen dat deze groepen uitgesloten worden van een menswaardige deelname aan de samenleving. Kunst en cultuurdeelname kan daarin een belangrijke en onderscheidende rol vervullen.

De bezuinigingen op professionele betrokkenheid bij kunst en cultuur creëren nieuwe mogelijkheden en uitdagingen voor vrijwilligers, waaronder de *culture guides*. Zorginstellingen, musea en lokale kunstcentra en onderwijsinstellingen die hebben meegewerkt aan dit project hebben de toegevoegde waarde van de cultuurgidsen ervaren. De manier van werken in dit project, met de bijdrage van de *culture guide*, komt tegemoet aan noden in de maatschappij en behoeften bij instellingen en sluit aan bij andere burgerinitiatieven.

De toerusting, ondersteuning en begeleiding van vrijwilligers door professionals (kunstenaars, zorg- en welzijnsprofessionals, aanbieders van kunstzinnige activiteiten) is voorwaardelijk voor een kwalitatieve inzet van de *culture guide*. Voor de verdere ontwikkeling en uitbouw van deze nieuwe functie in het maatschappelijke veld moeten er partijen gevonden worden die bereid zijn om investeringen te doen en in staat zijn om draagvlak te creëren voor het initiatief.

Het LKCA zal zich daar de komende tijd verder voor inspannen. Mogelijkheden voor nieuwe samenwerkingsverbanden zullen worden onderzocht, waarbij interesse van de Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV) veelbelovend zijn.

Het Europese project heeft goede mogelijkheden geboden voor verdere ontwikkeling van programma's in Nederland, zodat kunst en cultuur toegankelijk wordt voor groepen in de samenleving voor wie dat niet vanzelfsprekend is.

De partners

De partners binnen het samenwerkingsverband kennen als gemeenschappelijk doel het stimuleren van de toegankelijkheid van kunst en cultuur voor alle burgers. Ze delen de overtuiging dat vrijwilligerswerk eraan kan bijdragen inwoners een completer en kansrijker leven te bieden, en dat het goed is verschillende achtergronden, benaderingen en een verscheidenheid aan competenties, vaardigheden, ervaring en netwerken te verenigen in het project.

Het concept van de *Culture Guide* in het kader van cultuurparticipatie is nieuw. De partners hadden geen eerdere Europese ervaring op dit terrein – daardoor moesten binnen de multilaterale samenwerking nieuwe kennis, ervaring en methodes ontwikkeld worden voor deze Europese schaal.

Kulturelle Samråd i Danmark (KSD), Denemarken

Kulturelle Samråd i Danmark is de nationale organisatie van vrijwilligerscultuurraden, de overkoepelende organisaties voor plaatselijke vrijwilligers-

verenigingen. In ongeveer negentig van de achtennegentig Deense gemeenten bestaan Cultuurraden gerund door vrijwilligers; die vertegenwoordigen de stem van de lokale culturele en amateurkunstorganisaties bij de plaatselijke politiek om de lokale democratie te laten spreken over cultureel beleid.

Interfolk (IF), Denemarken

Interfolk is een non-profit organisatie op het gebied van volwassenonderwijs delen. De organisatie streeft naar het promoten van een vorm van liberaal volwassenonderwijs en cultureel leren dat zich richt op persoonlijke autonomie, actief burgerschap, sociale integratie en culturele cohesie. Interfolk gaat daarvoor samenwerkingen aan met Scandinavische en Europese instanties op gebied van liberaal volwassenonderwijs, NGO-activiteiten en het werkveld van kunst- en cultuurvrijwilligers.

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA), Nederland

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst is de Nederlandse organisatie die zichzelf tot doel heeft gesteld iedereen te helpen die geïnteres-

seerd is in kunst- en cultuureducatie en -participatie. Kunstdocenten, cultuurcoördinatoren en coaches, educatieve medewerkers van culturele instellingen, beleidsmedewerkers, politici, onderzoekers, schoolmanagers, beheerders in de educatieve sector en beheerders van overkoepelende amateurkunstorganisaties onder.

Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (JSKD), Slovenië

JSKD is een nationale instelling die alle disciplines van amateurkunst vertegenwoordigt: (koor)zang, instrumentale muziek, theater en marionet, folklore, film en video, literatuur, beeldende kunst en dans. De belangrijkste taken zijn: het organiseren van culturele evenementen; het geven van seminars, workshops, lezingen en zomerkampen; het publiceren van tijdschriften, gidsen en andere publicaties en de financiering van culturele projecten.

Magyar Népfőiskolai Társaság (MNT), Hongarije

Magyar Népfőiskolai Társaság is een landelijke NGO die gespecialiseerd is in informele volwasseneducatie. Als overkoepelende organisatie heeft ze

meer dan honderd organisaties binnen Hongarije onder zich. De doelstellingen van deze organisatie zijn onder andere het bevorderen van leerling-gerichtheid, het vergroten van de autonomie en capaciteiten van individuen en minderheidsgroepen en het aanpakken van marginaliseringsproblematiek door middel van leren, culturele activiteiten en gemeenschapontwikkeling.

Voluntary Arts (VA), Verenigd Koninkrijk

Voluntary Arts is een organisatie die is opgezet om participatie met betrekking tot creatieve en culturele activiteiten in het Verenigd Koninkrijk en Ierland te bevorderen. VA werkt met beleidsmakers, fondsenverstrekkers en politici om het sociale milieu en de werkomgeving voor creatieve en culturele activiteiten te verbeteren en geeft daarnaast informatie en trainingen aan professionals in de kunst- en cultuur sector. Ze omvat meer dan 300 nationale en regionale overkoepelende organen en via deze organen bereikt ze de plaatselijke amateurkunstenaars.

Bijlage

Bijlage

Samenvatting van de bevindingen van de partnerorganisaties

Overzicht van de projecten

Afgezien van de primaire doelstelling, werving en training van de vrijwillige *Culture Guide* om kunst en cultuur toegankelijker te maken voor kwetsbare groepen, was er voor elke partner ruimte om het project naar eigen inzicht en behoeften vorm te geven. Hieronder een overzicht van hoe de projecten er in elk land uitzagen.

Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk werd het project verdeeld over vier locaties, twee in Engeland en twee in Wales. De twee Engelse regio's waren St. Helens in het noordwesten en Swale en Medway in het zuidoosten. In deze regio's werden teams gevormd met vertegenwoordigers van lokale organisaties, waarvan er één belast werd met het leiden van het project. De twee regio's in Wales waren Wrexham in het noorden en Torfaen in het zuiden en hoewel de teams op dezelfde wijze samengesteld werden (met vertegenwoordigers

van lokale organisaties), was het Voluntary Arts zelf die de aansturing deed.

In alle regio's van het Verenigd Koninkrijk werd besloten dat het project organisch zou groeien, waarbij de voorkeuren en initiatieven van de *Culture Guides* voor wat betreft beoogde eindgebruikers en te organiseren artistieke en culturele activiteiten in aanmerking werden genomen.

In Swale en Medway, rijk aan nautische cultuur en geschiedenis, werd er voor gekozen om de cultuurgidsen het inzicht in maritieme en nautische kunst, kunstnijverheid en erfgoed te laten bevorderen.

Slovenië

Om aan de behoeften van de verschillende doelgroepen te voldoen en de activiteiten aan te passen op basis van de specifieke lokale omgeving, voerde de JSKD overleg met de directies van regionale vestigingen van culturele instellingen en verenigingen. Velen van hen hadden al ervaring met soortgelijke activiteiten voor specifieke doelgroepen.

De belangstelling was groot, dus werd begonnen met het opzetten van zeven plaatselijke teams in verschillende regio's in Slovenië. De regionale organisaties deden suggesties voor mogelijke doelgroepen en vrijwilligers die geïnteresseerd zouden zijn om mee te doen.

Na een eerste seminar begonnen de zeven teams aan de opbouw van het programma, dat vervolgens in juni en in het najaar werd uitgevoerd. Drie teams in de regio Goriška werkten met ouderen, blinden en slechtzienden, en etnische minderheden. De teams in Ljubljana en Grosuplje kozen voor een iets andere aanpak van het *Culture Guide* programma – ze organiseerden een reeks van theater- film- en dansworkshops voor kinderen uit sociaal achtergestelde gezinnen en kinderen met speciale behoeften, in samenwerking met lokale sociale diensten en de lagere scholen. Hun programma's duurden langer en zullen worden afgerond aan het einde van het schooljaar.

Een team in Velenje koos voor een groep van immigranten en bereidde met hen een avond poëzie lezen in hun eigen taal voor.

Hongarije

In Hongarije werd de Balatonregio als locatie gekozen waar culturele tradities

zoals het verbouwen van wijn en de wijnproductie sterk aanwezig zijn, en die verbonden zijn aan lokale culturele en artistieke tradities.

Met behulp van een plaatselijke volkshogeschool richtte MNT zich op het thema van wijn en de tradities gerelateerd aan de wijnbouw. Verschillende dorpen organiseerden oogstfestivals die werden bijgewoond door een breed en divers publiek, van ouderen tot mensen van middelbare leeftijd, de jeugd en jonge kinderen.

Kleinere dorpen in de regio hebben minder mogelijkheden waar het gaat om het aanbod van culturele en artistieke activiteiten. Hun betrokkenheid en de mobilisatie van lokale gemeenschappen werd bij deze projecten als een belangrijk doel gezien.

Twee dorpen, Mindszentkállya en Szentbékállya, waren actief betrokken bij het project. Andere dorpen in de Nivegy vallei had de intentie om de tradities nieuw leven in te blazen, maar ze beschikten helaas niet over voldoende middelen om de plannen te kunnen realiseren.

In een van de dorpen had men initiatief genomen om het bestaan van een mannenkoor nieuw leven in te blazen met betrokkenheid van een muzikleraar.

Een ander initiatief was gericht op het verzamelen van oud gereedschap en instrumenten die gebruikt werden bij de wijnproductie en het tentoonstellen ervan op een tentoonstelling waar de geschiedenis van deze festivals gepresenteerd werd.

Denemarken

KSD koos ervoor om zich te richten op groepen van kwetsbare kinderen, omdat uit een onderzoek van de Deense overheid uit 2012 naar culturele gewoonten was gebleken dat kinderen uit gezinnen die niet deelnemen aan artistieke en/of culturele activiteiten, dat op latere leeftijd zelf ook niet zullen doen.

Omdat de projecten van de KSD geleid werden door slechts twee mensen was het belangrijk om locaties dichtbij het hoofdkantoor in Kopenhagen te kiezen. De nadruk lag op het belang van het van een platform op de twee locaties en vanwege de aanwezigheid van plaatselijke cultuurraden in ongeveer 50 procent van de Deense gemeenten, is gekozen voor twee gemeentes met goed functionerende raden. De cultuurraden hebben de lokale culturele verenigingen onder zich waardoor er kon worden aangesloten bij reeds bestaande activiteiten. In dit geval waren

dat activiteiten op het gebied van kunst en erfgoed. Deze activiteiten werden aangepast om ze toegankelijk te maken voor kinderen.

De werving van Culture Guide vrijwilligers

Bij de start van het project is niet aangegeven op welke wijze en waar de vrijwilligers geworven zouden moeten worden, waardoor elke partner zijn eigen benadering kon ontwikkelen.

Hongarije

Het was niet moeilijk vrijwilligers te werven, omdat het gebruikelijk is bij de festivals dat zowel jonge als oude mensen bijdragen aan de voorbereidingen. Kennissen, vrienden, burens en hele families mobiliseren elkaar, zelfs mensen die zijn verhuisd uit het dorp en nu elders wonen komen er voor terug. Voor de meesten van hen is de bijdrage aan de gebeurtenissen van het festival een kwestie van prestige en eer.

De organisatoren en andere medewerkers werd gevraagd wie er als vrijwilligers zouden kunnen meewerken, om vervolgens een sneeuwbal effect te creëren. Sommigen

zorgden voor transportmiddelen, anderen boden wijn aan om te proeven (om hun eigen producten aan te prijzen!) en vrouwen maakten hapjes en gebak gemaakt voor bij de wijn. *Culture Guide* vrijwilligers waren verantwoordelijk voor de voorbereidingen en samenwerking met de betrokken kunstgroepen en artiesten.

Denemarken

In Denemarken was het werven van vrijwilligers simpelweg een kwestie van de lokale verenigingen vragen of zij mee wilden werken aan ontwikkeling van het cultuuraanbod en als cultuurgidsen, omdat de leden van de cultuurraden in de twee gemeentes al actief waren en de basis daarmee al aanwezig was.

Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk besloot Voluntary Arts om op verschillende plaatsen meerdere methoden uit te proberen voor het werven van *Culture Guide* vrijwilligers, om te testen welke methode het meest succesvol zou zijn. In Swale en Medway zette het plaatselijke team een evenement op voor de werving en het *Culture Guide* project werd gepromoot via regionale nieuwsbrieven en websites, door middel van een radio-

interview en op een lokaal cultureel evenement waar publiek van 6 tot 80 jaar oud bij aanwezig was. De aangeboden activiteiten waren zingen (zeemansliederen), storytelling, performance-kunst en tegeldecoratie.

In St Helens werden *Culture Guides* gekozen uit het bestaande vrijwilligersbestand van de lokale partner en andere partners van het plaatselijke team.

In Torfaen werd besloten om een wervingscampagne te organiseren via posters, berichten op vrijwilligerswebsites, vacature websites en door het sturen van e-mails naar relevante groepen. Deze aanpak had beperkt succes, hoewel er uiteindelijk drie cultuurgidsen betrokken werden bij het project via een plaatselijke universiteit en via de website.

Het werven van cultuurgidsen werd in Wrexham uitgevoerd door de plaatselijke teams te vragen om mensen uit hun eigen netwerk voor te stellen die geïnteresseerd en geschikt zouden zijn om cultuurgids te worden.

Slovenië

In Slovenië werden de *Culture Guide* vrijwilligers geworven door de plaatselijke teams, die het als een kans zagen voor het werven van nieuwe vrijwilligers in het

algemeen. JSKD heeft reeds veel ervaring met jonge vrijwilligers; omdat het perspectief op betaald werk in de cultuursector in Slovenië niet gunstig is, proberen jongeren via vrijwilligerswerk een plaats op de arbeidsmarkt te bemachtigen. Sommige vrijwilligers werkten expliciet mee aan het project om ervaring op te doen en hun kansen op het vinden van een baan te vergroten.

Bij het werken met ouderen had JSKD goede ervaringen met oudere vrijwilligers die een passie voor kunst hadden, en zij inspireerden weer anderen om ook deel te nemen aan het programma.

Het bereiken van de eindgebruikers

De verschillende partners gebruikten verschillende manieren om contact te leggen met de beoogde doelgroepen: mensen die weinig toegang tot cultuurparticipatie hebben als gevolg van hun maatschappelijke status en/of sociale plaats in de samenleving. Vaak waren deze doelgroepen al wel op de een of andere manier in beeld bij een lokale maatschappelijke organisatie.

Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk werden de doelgroepen op verschillende manieren benaderd, afhankelijk van de interesses van de cultuurgidsen en de samenstelling van de plaatselijke teams. In St. Helens bijvoorbeeld bestond het plaatselijke team uit veel gezondheidszorgorganisaties die al groepen van mogelijke eindgebruikers 'klaar hadden staan' die stonden te popelen om deel te nemen aan de culturele activiteiten maar dat eerder nooit gedaan hadden als gevolg van hun beperkingen. Hierdoor konden de Culture Guide activiteiten snel starten.

In de twee regio's in Wales bestonden de plaatselijke teams voornamelijk uit culturele instellingen zoals lokale overheidsdiensten, kunstpodia, theaters, galleries, etc. Er was geen sprake van één afgebakende doelgroep, dus werd het aan de *Culture Guides* overgelaten om zelf in de buurt mensen te benaderen. Een *Culture Guide* in Wrexham werkte voor een lokale liefdadigheidsinstelling op het gebied van geestelijke gezondheidszorg en was op deze manier makkelijk in staat om eindgebruikers te vinden. Anderen hadden niet zo'n duidelijk beeld van met welke doelgroep ze wilden werken, wat de

start van de projecten in deze gebieden vertraagde. Er werd reclame gemaakt om deelnemers te vinden, onder andere door het ophangen van posters en verspreiden van flyers op openbare plekken zoals gezondheidscentra en bibliotheken, maar dit had weinig resultaat.

Slovenië

In Slovenië werden de meeste doelgroepen gekozen omdat ze al interesse hadden getoond in een samenwerking op het gebied van culturele evenementen. In enkele gevallen gaven de plaatselijke teams presentaties aan de lokale sociale of maatschappelijke instellingen en kozen ze vervolgens gezamenlijk voor een cultureel evenement of workshop die geschikt zou zijn voor de betreffende doelgroep.

Een voorbeeld is het dagcentrum Cona Fužine, dat tot dan toe geen cultureel programma had, waar een activiteitenprogramma werd opgesteld voor kinderen uit sociaal achtergestelde gezinnen. Men zag het project als een kans, omdat de creativiteit die kwam kijken bij theater-, dans- en filmworkshops uitnodigde tot reflectie, zelfreflectie en creatief denken. Kunst werd ingezet als een middel om het bewustzijn van een eigen identiteit op te

roepen, waarbij kinderen actief hun ervaringen uit de huiselijke omgeving konden waarnemen en interpreteren. Hetzelfde gold voor kinderen met speciale behoeften die meededen aan theaterlessen binnen het dagelijkse basisonderwijs.

Hongarije

In Hongarije was het publiek dat de festivals bezocht ook tegelijkertijd de doelgroep van het project, in gebieden waar normaal gesproken weinig cultuurparticipatie plaatsvond. MNT heeft naar dorpen gezocht waar het publiek van de festivals hoofdzakelijk bestond uit de lokale bevolking, waar het festival door de plaatselijke gemeenschap zelf georganiseerd werd en waar men de voorkeur gaf aan culturele en artistieke activiteiten van amateurkunstenaars. Cultuurparticipatie in deze gebieden kon niet geforceerd kan worden.

Traditionele feestelijkheden hebben een grote aantrekkingskracht: een kleurrijke menigte komt samen, mensen nodigen gasten uit bij hen thuis, lekkernijen worden te eten aangeboden in de straten, er is goede wijn om te proeven. Het belangrijkste aspect is een gevoel van samenzijn dat bijdraagt aan een versterking van de lokale

identiteit en trots op eigen tradities. Culturele en artistieke activiteiten versterken de sociale cohesie binnen de lokale gemeenschap en dit werkt zelfs nog beter wanneer de lokale bevolking zelf als vrijwilliger meewerkt aan culturele activiteiten. Het mannenkoor waar nieuw leven in was geblazen vormt daarvan een goed voorbeeld en hun bijdrage werd zeer gewaardeerd. Anderen deden ook spontaan mee aan de presentaties, maar de meerderheid had toch aansporing nodig van mensen zoals de *Culture Guide* vrijwilligers.

Denemarken

KSD koos ervoor om zich te richten op kwetsbare kinderen omdat uit een onderzoek van de Deense overheid uit 2012 naar culturele gewoonten was gebleken dat kinderen uit gezinnen die niet deelnemen aan artistieke en/of culturele activiteiten dat op latere leeftijd zelf ook niet zullen doen. Daarom lag het voor de hand om te kiezen voor kinderen en jongeren als gebruikers.

Tegelijkertijd met de uitvoering van het project vond er een hervorming van het basisonderwijs plaats, waarbij meer samenwerking tussen de scholen en de lokale gemeenschap een van de doelstel-

lingen was, met inbegrip van verenigingen op het gebied van amateurkunst en vrijwilligers. Om deze reden was het niet moeilijk om scholen te overtuigen om de activiteiten bij te wonen.

KSD wilde aanvankelijk dus alleen de kwetsbare kinderen uit elke klas benaderen; maar het lag gevoelig daarin een scheiding aan te brengen. Hoewel sommige van de kinderen dus wel aan cultuurparticipatie deden buiten school (overigens bleek dit toch slechts een klein aantal) werd er daarom gekozen om de activiteiten op hele klassen te betrekken.

Onvoorzien kwesties

Bij een project waarbij elk deelnemend land te maken heeft met zijn eigen specifieke situaties die vragen om een aanpak op maat, is het onvermijdelijk dat er onvoorzien gebeurtenissen plaatsvinden. Maar juist deze gebeurtenissen vormen waardevolle leerervaringen.

Hongarije

MNT liep aan tegen het feit dat een aantal voorstellen of ideeën niet kon worden gerealiseerd.

Volgens de traditie worden alle regels en wetten opgeschort op het moment van de druivenoogst en bezit de dorpsstommelaar de hoogste macht, hij is dus degene die de orders uitdeelt en de gerechtigheid bewaakt. Het organisatie-team kwam erachter dat de dorpsstommelaars verenigd zijn in een nationale organisatie en regelmatig bijeenkomen om van elkaar te leren. De projectleiders wilden deze uitwisseling verbeteren door het verzamelen van de beste voordrachten en spreuken, om de dorpsstommelaars te helpen bij de uitvoering van hun taak. Dit initiatief is niet tot stand gekomen omdat de prestaties van de dorpsstommelaars gebaseerd zijn op individueel talent en veel improvisatie. Het is een mondelinge cultuur die zich moeilijk op schrift laat zetten. Daarnaast wordt hun praktijk min of meer gezien als beroepsgeheim en wordt er niet over gepubliceerd.

Een ander initiatief betrof een van de beste zigeunerbands uit de buurt. Zigeunerbands hebben een onuitputtelijk repertoire en kunnen spontaan elke gevraagde vorm van muziek spelen. Er waren plannen om met behulp van muziekdeskundigen een repertoirelijst van stukken samen te stellen en een

live uitvoering van liederen gerelateerd aan de oogsttijd op te nemen op CD. Het doel was om een repertoire van hoge kwaliteit te creëren ter stimulering van andere bands. Ook dit plan werd niet uitgevoerd.

Denemarken

KSD had moeite om de Culture Guides te recruteren voor een driedaagse pilot cursus zoals gepland. Daarom werd gekozen voor een eendaagse seminar gehouden en twee andere bijeenkomsten. Vaak werd pas tijdens het proces duidelijk welke financiële middelen nodig waren voor bepaalde projecten en dit bleek per project te verschillen. Het zou beter zijn om dit bij de start van elk project al duidelijk voor ogen te hebben.

Verenigd Koninkrijk

Voluntary Arts liep vroeg in het project tegen een aantal onvoorziene kwesties aan en gaf deze een plaats in de handleiding voor de potentiële cultuurgidsen. Dit betrof onder andere naleving van het bestaande Voluntary Arts vrijwilligersbeleid, declaraties, reisinformatie, gezondheid en veiligheid, persoonlijke grenzen, vertrouwelijkheid, strafblad controles, gegevensbescherming, verzekering en

klachtenbehandeling. Bij sommigen hiervan zoals verzekering en strafblad controles waren kosten gemoeid die vooraf niet ingecalculeerd waren; bovendien kostte dit vaak extra tijd.

Onvoorziene kansen die zich voordeden waren onder andere het gebruik van de media, toen de *Culture Guides* gebruik maakten van de bestaande relatie van Voluntary Arts met BBC Radio Merseyside om het *Culture Guide* project bekend te maken bij een veel breder publiek. Een van de *Culture Guides* is van plan om een video te maken over verschillende vormen van culturele activiteiten die gebruikt kan worden door cultuurgidsen in het Verenigd Koninkrijk. De video zal worden gebruikt bij discussies met eindgebruikers om erachter te komen wat de redenen zijn om niet deel te nemen aan bepaalde activiteiten, en hen aan te moedigen om aan andere creatieve activiteiten mee te doen met de steun van de cultuurgidsen.

Slovenië

JSKD ontdekte een aantal belangrijke punten tijdens het project die ze zich aan het begin van het project niet volledig gerealiseerd hadden:

- Het is belangrijk om bij de start van het project goede en betrouwbare

partners te vinden voor de uitvoering en de taakverdeling duidelijk te communiceren zodat elke betrokkene weet waar hij/zij verantwoordelijkheid voor draagt.

- de beschikbaarheid van goede inleidende presentaties voor de verschillende doelgroepen en eindgebruikers.
- Er is extra inspanning nodig van de centrale partner om een goede werkrelatie te creëren voor alle deelnemende partijen van de plaatselijke teams (culturele organisatoren, vrijwilligers, sociale of andere instellingen).
- Het is belangrijk om ervoor te zorgen inzet en het werk van de vrijwilligers te waarderen zoals dat van betaalde krachten. Respect voor hun inzet, ongeacht hun motivatie voor het doen van vrijwilligerswerk, is op zijn plaats. De organisatoren zouden het project moeten beschouwen als een kans, niet als extra en onnodig werk.

Erfenis van het project

Het project heeft in veel gevallen een blijvend effect gehad op de betrokkenen; van de eindgebruikers en de cultuurgidsen, de plaatselijke teams en de

partnerorganisaties tot de lokale gemeenschappen waar de projecten werden uitgevoerd.

Eindgebruikers

In Denemarken zijn kinderen uit de gemeenten Halsnæs en Køge zich meer bewust geworden van kunst, erfgoed en culturele verenigingen. Hun grootouders zijn zich meer bewust van de soorten activiteiten waar hun kleinkinderen aan kunnen deelnemen. Hopelijk zetten zij hun gezamenlijke reis voort.

In het Verenigd Koninkrijk hebben de eindgebruikers een schat aan nieuwe ervaringen en mogelijkheden voor sociale interactie opgedaan. Voluntary Arts zal contact blijven houden met deze doelgroep via de plaatselijke teams, om doorlopende deelname aan activiteiten en de positieve effecten ervan te kunnen blijven volgen.

In Slovenië beschreven de meeste eindgebruikers de ervaring als positief. Voor veel van hen was het nieuw om het creatieve proces te ervaren. In de projecten die in de toekomst worden voortgezet biedt dit mogelijkheden om hun persoonlijke groei en kwaliteit van

leven positief te beïnvloeden.

In Hongarije beschouwden veel mensen de oogstfestivals als evenementen die ze bezochten als buitenstaander. Door deze nieuwe functie en rol, die van de *Culture Guides*, voelen ze echter dat ze zich het festival hebben toegeëigend; daarmee liggen er mogelijkheden om de banden van de lokale gemeenschap te versterken.

Culture Guide vrijwilligers

In het Verenigd Koninkrijk hebben de vrijwilligers veel nieuwe ervaringen opgedaan en zijn ze zich gaan hechten aan de rol van *Culture Guide*. Voluntary Arts en een aantal van de andere plaatselijke organisaties hebben toegezegd om de vrijwilligers te blijven ondersteunen en om de verdere mogelijkheden te onderzoeken binnen een ruimere tijdsperiode. Sommige van de Culture Guides zijn zelf afkomstig uit een kwetsbare groep en het lijkt er op dat zij ook geprofiteerd hebben van de medewerking aan dit project. Sommigen willen een carrière opbouwen op gebied van gemeenschapskunst; dus het project heeft hen ook arbeidsperspectieven geboden. In Slovenië waren de cultuurgidsen zeer

toegewijd en actief tijdens het project, omdat vier van hen al werkzaam waren in het culturele werkveld. Niettemin hadden sommigen het gevoel dat ze eigenlijk betaald zouden moeten worden voor hun werkzaamheden. De meesten hebben het project echter afgrond met het positieve gevoel dat ze hebben bijgedragen aan de kwaliteit van leven voor bepaalde kwetsbare groepen in de samenleving.

In Hongarije zijn de vrijwilligers trots op hun bijdrage en hebben ze hun zelfvertrouwen en connectie met de lokale gemeenschap versterkt. Hopelijk zal het in de toekomst makkelijker zijn om mensen te betrekken bij culturele en artistieke activiteiten.

In Denemarken zullen de leden van de zestien culturele organisaties in de gemeenten Halsnæs en Køge (in totaal ongeveer vijftig personen) zich in de toekomst steeds meer bewust worden van de invloed van culturele activiteiten invloed op kinderen en de samenleving; hopelijk zullen ze meer open staan voor samenwerking.

Wat hebben we geleerd?

Binnen de vijf projecten is veel kennis gegenereerd over het uitvoeren van dit soort projecten. In het volgende hoofdstuk worden een aantal van de leerpunten en goede ervaringen geschetst.

Hopelijk zal dit leerproces nuttig zijn voor andere Europese organisaties die overwegen om soortgelijke *Culture Guide* projecten te ontwikkelen.

Wat ging er over het algemeen goed?

- Het project kreeg veel media-aandacht, omdat het een nieuwe aanpak betrof en deels omdat de activiteiten werden uitgevoerd in een onderontwikkeld deel van de regio (Slovenië).
- De vrijwilligers en leden van de plaatselijke teams verworven inzicht op de cultuur van gebieden die normaal gesproken niet aan bod komt (Slovenië).
- De deelname en resultaten waren goed in alle gevallen dat de leiding van maatschappelijke instellingen een positieve houding ten opzichte van cultuur en creativiteit had (Slovenië).
- Het idee om zich te concentreren op de

participatie van kinderen en jongeren met betrekking tot kunst en erfgoed viel samen met een onderwijshervorming, waarbij meer samenwerking tussen scholen en de lokale gemeenschap een van de doelstellingen was, met inbegrip van verenigingen op het gebied van amateurkunst en vrijwilligers (Denemarken).

Wat zijn verbeterpunten?

- Het tijdsbestek was vrij beperkt, we zouden een langere termijn aanraden (Verenigd Koninkrijk).
- Het belangrijkste doel van het project was de verrijking van de artistieke en culturele tradities binnen de lokale gemeenschap. Er zijn vele redenen voor de vermindering van culturele en artistieke kwaliteit binnen de maatschappij, en dit proces is al tientallen jaren gaande. Het is niet mogelijk om de kwaliteit van de culturele praktijk te herstellen en tegelijkertijd participatie te bevorderen, zeker niet bij laagopgeleide mensen. Dit zal pas kunnen in een langer proces van vele jaren (Hongarije).
- Er zou meer informatie verstrekt moeten worden aan prominenten over

de verbinding van kwetsbare groepen met kunst en cultuur en over de voordelen van kunst en cultuur in de samenleving (Hongarije).

- Het zorgen voor de juiste verwachtingen bij alle betrokkenen (Denemarken).
- Door het grote aantal groepen was de coördinatie over de voorbereiding van het programma veel werk. Een kleiner aantal projecten (drie of vier in plaats van zeven) zou waarschijnlijk beter hebben gewerkt (Slovenië).
- De coördinatie van het project verliep enigszins moeizaam omdat de plaatselijke groepen in drie verschillende Sloveense regio's (Gorizia, Styria en Centraal Slovenië) gevestigd waren. In de toekomst zou het beter zijn om te concentreren op één regio, zodat er een betere samenwerking kan ontstaan binnen het plaatselijke team en met de andere teams. Dat zou de verschillende teams ook aanmoedigen om elkaar te ondersteunen (Slovenië).
- Er kan meer promotie gemaakt worden voor het Culture Guide programma en het zou gepresenteerd moeten worden als een kans voor de lokale gemeenschappen (Slovenië).
- Veel van de organisatoren hebben steun

en hulp nodig bij de presentatie van het project aan beleidsmakers, om erkenning en financiële steun te krijgen en de duurzaamheid van het project te kunnen verzekeren (Slovenië).

Het werven van Culture Guide vrijwilligers – wat ging goed?

- Het was makkelijker om met partners te werken die al groepen vrijwilligers tot hun beschikking hadden waaruit cultuurgidsen geworven konden worden (Verenigd Koninkrijk).
- Het maken van een vrijwilligershandleiding voor de cultuurgidsen werkte goed (Verenigd Koninkrijk).
- Naast de gezondheids- en veiligheidskwesties die werden beschreven in de handleiding, leerden de *Culture Guides* tijdens hun introductie het maken van een risicoanalyse, zodat ze konden checken of hun werkomgeving veilig was. Daarnaast kregen ze e-mail-adressen en simpele mobiele telefoons zodat ze hun persoonlijke gegevens niet hoefden te delen. Als onderdeel van hun introductie werd hun ook gevraagd of ze zelf specifieke behoeften of problemen hadden waarbij ze onder-

steuning wilden (Verenigd Koninkrijk).

- Om het gevoel van identiteit te versterken kregen de cultuurgidsen speciale T-shirts en keycards, wat goed leek te werken voor het verduidelijken van de status van de rol en het zichtbaar maken (Verenigd Koninkrijk).
- De culturele organisaties werkten in sommige gevallen al met vrijwilligers, wat het proces vergemakkelijkte (Slovenië).
- De deelname van de cultuurraden aan het Culture Guide project werd democratisch besloten. Dit zorgde voor grotere betrokkenheid bij het project (Denemarken).

Het werven van Culture Guide vrijwilligers – wat kan worden verbeterd?

- Wees er bij het gebruik van openbare reclame van bewust dat er weinig reacties op zullen komen, omdat het concept lastig te communiceren is via een eenvoudige advertentie (Verenigd Koninkrijk).
- Er zouden meer vrijwilligers bij de plaatselijke teams betrokken moeten zijn, zodat de uitvoering van het programma niet in het gevaar komt als een vrijwilliger om bepaalde redenen

Bij een project waarbij elk deelnemend land te maken heeft met zijn eigen specifieke situaties die vragen om een aanpak op maat, is het onvermijdelijk dat er onvoorziene gebeurtenissen plaatsvinden. Maar juist deze gebeurtenissen vormen waardevolle leerervaringen.

niet meer deel kan nemen aan het project (Slovenië).

- Bijna alle vrijwilligers die deel hebben genomen aan de projecten waren jongeren, zowel studenten als jonge werklozen. Om redenen als studieverplichtingen, verhuizingen of als ze een baan kregen konden sommigen plotseling niet meer deelnemen aan het programma (Slovenië).
- Er was meer tijd nodig om het doel van het project en de rol van de cultuurgidsen te beschrijven (Denemarken).
- We waren niet voorbereid op zoveel deelnemers als cultuurgidsen. Zij hadden niet allemaal deelgenomen aan de voorbereidende vergaderingen waardoor we ze niet allemaal kenden (Denemarken).
- De kring van ervaren vrijwilligers had verbreed kunnen worden met de betrokkenheid van nieuwe doelgroepen (bijvoorbeeld jongeren). Jongeren nemen ook deel aan de festivals, maar vooral als familieleden. De meerderheid van de deelnemers zijn van middelbare leeftijd of ouderen (Hongarije).
- Er zou een wedstrijd gehouden kunnen worden voor de meest succesvolle vrijwilliger, waardoor er meer bezoekers zouden komen. Dit zou

bijvoorbeeld kunnen werken op gebied van de artistieke activiteiten van koren en dansgroepen (Hongarije).

- Met gebruik van de middelen ter plekke zouden vrijwilligers de plaatselijke klederdracht kunnen dragen. Door aantrekkelijke foto's van het evenement te maken zou het in de toekomst makkelijker kunnen zijn om vrijwilligers te werven (Hongarije).

Pilotcursussen en andere trainingen – wat ging goed?

- De pilotcursus zorgde vanaf het begin voor een teamgeest binnen de plaatselijke teams, waar mensen elkaar leerden kennen en vertrouwd werden met het project (Slovenië).
- De conclusies en ervaringen van de deelnemers waren positief. In het laatste gedeelte van de seminar werden plannen ontwikkeld voor projectactiviteiten in hun omgeving in de herfst en JSKD maakte een Facebook groep voor het uitwisselen van informatie (Slovenië).
- De pilotcursus was van cruciaal belang omdat die de gelegenheid bood om elkaar te ontmoeten en de kaders voor de toekomstige samenwerking te

bespreken (Denemarken).

- Het belangrijkste van de pilotcursus was dat ‘equal peers’ nieuwe interessante dingen leerden en hun ervaringen met elkaar deelden. Er werden interessante voorstellen gedaan, bijvoorbeeld voor de herintroductie van bepaalde elementen uit de festivals zoals de traditionele wijding van de druivenklok (Hongarije).
- De deelnemers waren enthousiast, gemotiveerd en zeer toegewijd. Het lokale culturele bewustzijn en de overtuiging dat cultureel bewustzijn nog breder verspreid moet worden werd versterkt (Hongarije).
- Etnografische schatten uit het verleden werden ontdekt, waarbij de deskundigheid van experts werd ingeroepen die hielpen bij de authentieke presentatie van deze eeuwenoude tradities (Hongarije).

Pilotcursussen en andere trainingen – wat kan worden verbeterd?

- De deelnemers moeten beter voorbereid worden op de inhoud van het project en aangemoedigd worden om met hun eigen ideeën te werken (Slovenië).
- De inhoud van het programma mag

specifieker op de deelnemers toegespitst worden. De Culture Guides hebben meer ondersteuning nodig voor het vinden van lokale partners (Slovenië).

- Er was niet genoeg tijd tijdens en na de cursus om de deelnemers een duidelijk beeld van de Culture Guide functie te bieden, waardoor de resultaten van elk project op het gebied van kwantiteit en methodologie verschillen (Slovenië).
- Het belangrijkste seminar duurde maar één dag in plaats van drie dagen. In plaats daarvan hield KSD meerdere bijeenkomsten (Denemarken).

Het coördineren en ondersteunen van de Culture Guide vrijwilligers – wat ging goed?

- Het hebben van een betrouwbare partner binnen het plaatselijke team die de vrijwilligers begeleidde, verminderde de werklust van Voluntary Arts. Aan de andere kant waren in de gebieden waar VA de cultuurgidsen zelf begeleidde de vrijwilligers veel meer geïntegreerd in de organisatie en zullen ze in de toekomst betrokken blijven als vrijwilligers (Verenigd Koninkrijk).

- De organisatie moet zich meer bewust worden van het feit dat vrijwilligers soms extra steun nodig hebben bij de uitvoering van hun taken (Slovenië).
- De lokale cultuurraden en plaatselijke teams hadden wel contact en vergaderingen met de cultuurgidsen, maar verder werkten zij op een autonome wijze (Denemarken).

Het coördineren en ondersteunen van de Culture Guide vrijwilligers – wat kan worden verbeterd?

- De rol van vrijwilliger moet duidelijk worden beschreven, omdat in sommige gevallen de organisatie bepaalde taken van de vrijwilliger overnam (Slovenië).
- Wees je bewust van de mogelijkheid dat cultuurgidsen die als vrijwilliger werken plotseling zouden kunnen stoppen als ze een baan krijgen (Verenigd Koninkrijk).
- Zorg voor de mogelijkheid dat de groepen vrijwilligers elkaar leren kennen buiten vergaderingen om, bijvoorbeeld door teambuilding activiteiten (Verenigd Koninkrijk).
- Hou rekening met het feit dat het enthousiasme van de vrijwilligers niet altijd voldoende is om de voorgestelde

taken volledig uit te voeren. De professionele bijdrage van betaalde experts is soms onmisbaar (Hongarije).

- Het zou goed zijn om op nationaal niveau meer betrokkenheid bij het project te creëren en er meer waardering zou bestaan voor het werk van de cultuurgidsen (Denemarken).

Het bereiken van de eindgebruikers – wat ging goed?

- De betrokkenheid van organisaties die kwetsbare groepen vertegenwoordigen bij de plaatselijke teams kwam goed van pas bij het koppelen van cultuurgidsen aan groepen gebruikers (Verenigd Koninkrijk).
- JSKD gebruikte vrijwilligers die al in bepaalde sociale programma's werkten, waardoor ze al toegang hadden tot bepaalde groepen gebruikers (Slovenië).
- Het benaderen van nieuwe doelgroepen leidde tot enthousiasme. In de gevallen waar het plaatselijke team nauw samenwerkte met de gebruikers waren de reacties goed en gaf het iedereen het gevoel dat ze elkaar nodig hadden (Slovenië).
- Het was gemakkelijker om kinderen te

benaderen omdat die via scholen en docenten bereikt konden worden (Denemarken).

- Voor de kinderen was het interessant om iets heel nieuws te leren dan ze gewend waren en een deel van hun schooltijd aan kunst en cultuur te spenderen (Denemarken).
- Er werden objecten verzameld en aangeboden door mensen die normaal gesproken niet betrokken waren bij de voorbereidingen van het evenement. Dit zorgde weer voor publiciteit, waardoor nieuwe mensen gemobiliseerd werden (Hongarije).
- Gewoonlijk werd de datum en het programma van het festival verspreid door mond op mond reclame. Deze keer werden er mooie uitnodigingskaarten gemaakt, wat de prestige van het evenement vergrootte (Hongarije).

Het bereiken van eindgebruikers – wat kan worden verbeterd?

- Hoewel het Culture Guide project als doel heeft om mensen flexibel te kunnen ondersteunen bij hun individuele interesses in creatieve en culturele activiteiten, is het in feite makkelijker om mensen te betrekken

als zij in eerste instantie al een evenement bijwonen. Dan kunnen er toepasselijke plannen worden gemaakt voor elke deelnemer, kunnen de cultuurgidsen en de gebruikers elkaar leren kennen en zich meer toespitsen op individuele behoeftes (Verenigd Koninkrijk).

- Veel potentiële doelgroepen hebben behoefte aan een voorzichtige introductie over deelname aan culturele activiteiten. Daarbij kan gedacht worden aan proefsessies van verschillende activiteiten, de mogelijkheid om hun deelname te bediscussiëren binnen een platform waar ze zich vertrouwd en comfortabel voelen en het hebben van de gelegenheid om de cultuurgidsen te leren kennen (Verenigd Koninkrijk).
- Het direct en persoonlijk benaderen van potentiële doelgroepen (bijvoorbeeld via groepen waar ze al betrokken bij zijn) werkt beter dan mensen proberen te werven via posters (Verenigd Koninkrijk).
- De programma's moeten op een duidelijke en gebruiksvriendelijke manier worden aangepast aan de specifieke doelgroepen (Slovenië).
- De communicatie tussen gebruikers, vrijwilligers en de organisatie kan

beter om aan de behoeften van de gebruikers te voldoen (Slovenië).

- Een bepaalde doelgroep van verslaafden was te specifiek om deel te nemen aan het project. Hoewel zij interesse toonden was het niet mogelijk om een concrete afspraak met hen te maken (Slovenië).
- De volgende keer zou het goed zijn om de kinderen te laten meebepalen over het soort activiteiten (Denemarken).

Nawoord

Hongarije

Ondanks de grote verscheidenheid aan benaderingen binnen het gezamenlijke project erkenden we allemaal het belang van de gemeenschappelijke missie en hebben we veel van elkaar geleerd. We hebben ons gerealiseerd dat we aan het begin van een weg staan die meerdere lagen van de samenleving in dienst stelt om hun leven te verrijken door middel van kunst en cultuur.

De zwakken en kansarmen verdwalen in de woestijn of de jungle van het aanbod en hebben daarom cultuurgidsen nodig die hen begeleiden. Zoals de prominente Hongaarse muziekdocent en componist

Zoltán Kodály en de Franse schrijver Albert Camus het ooit zeiden: “Men kan leven zonder muziek. Er is een weg, zelfs in de woestijn. Maar wij [...] lopen liever langs bloeiende bloemtuinen dan door de woestijn.” (Kodály)

“Zonder cultuur en de bijbehorende relatieve vrijheid die zij veronderstelt, is de samenleving, zelfs als ze perfect is, niets meer dan een jungle. Daarom is elke authentieke creatie een geschenk voor de toekomst.” (Camus)

We volgen hun advies in onze toekomstige samenwerking.

Verenigd Koninkrijk

Toen de Britse organisatie om cultuurparticipatie te bevorderen was opgezet lag de focus op het vrijwilligerswerk en vrijwilligers die amateurkunst, evenementen en festivals organiseerden. In de afgelopen jaren kwam er echter in lijn met het nationale cultuurbeleid meer bewustzijn en aandacht voor cultuurparticipatie van kwetsbare groepen, mensen die momenteel niet deelnemen aan kunst en cultuur, maar er wel veel aan zouden kunnen hebben.

Tot het *Culture Guide* project was het niet

helemaal duidelijk hoe wij onze ervaringen konden gebruiken in de vrijwilligers-sector om participatie onder kwetsbare groepen te stimuleren, op een andere manier dan ze zelf als vrijwilliger laten fungeren... Dat was een stap te ver voor veel beoogde deelnemers. Het *Culture Guide* project heeft een prachtige manier van één-op-één contact tussen vrijwilligers en gebruikers geïntroduceerd, waarbij de vrijwilligers voorzichtig probeerden te achterhalen welke sociale en psychologische barrières een rol speelden bij het niet-deelnemen en in samenwerking met de gebruikers eenvoudige en haalbare manieren probeerden te vinden om deze te overwinnen.

Op dit moment hebben we al extra financiering gekregen voor een nieuw *Culture Guide* project in Cardiff, een nieuwe locatie. Daarnaast zijn we vastbesloten om steun te blijven geven aan de vier bestaande projecten, met plannen voor toekomstige regionale financiering en samenwerking met andere partners. Met de juiste ondersteuning zou dit model de kern van ons werk kunnen vormen voor de komende jaren.

Colofon

Culture Guides – Handboek
Derde editie, Nederlandse versie

Oorspronkelijk verschenen in 2015
onder de titel Culture guides –
European Handbook

Samengesteld door Daniel Carpenter
(Voluntary Arts - UK),
© Voluntary Arts 2015.

Downloadable via <http://bit.ly/1NLzb89>

Nederlandse bewerking: Landelijk
Kenniscentrum Cultuureducatie en
Amateurkunst (LKCA) door Ingrid
Docter en Hans Noijens, 2016.

Downloadable via <http://www.lkca.nl/publicaties/publicaties-lkca/culture-guides>

Vertaler
Marlies Noijens

Vormgeving
Beeldplus

Drukwerk
Andi Druk

Uitgever
Landelijk Kennisinstituut Cultuur-
educatie en Amateurkunst (LKCA)

Kromme Nieuwegracht 66
Postbus 452
3500 AL Utrecht

030 711 51 00
info@lkca.nl
www.lkca.nl

Het LKCA is het landelijk kennisplatform voor educatie en participatie in kunst en cultuur.

We dragen bij aan de kwaliteit van praktijk en beleid door kennis toegankelijk te maken, te delen en te ontwikkelen. We stimuleren de professionele ontwikkeling van het veld door ontmoeting en debat en we bieden advies bij vraagstukken op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie.

CULTURE →
← **GUIDES**

KL
C
N
A
L
E

This publication has been supported by the European Commission's Grundtvig Lifelong Learning Programme. The content herein does not reflect the views of the European Commission, but those of the Culture Guide project partners.